

OSIYO
TEKNOLOGIYALAR
UNIVERSITETI

IQTISODIYOT VA TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№6-MAXSUS SON

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Elektron nashr. 153 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 1-iyunda ruxsat etildi.

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayeich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Yashil iqtisodiyotning mamlakat makroiqtisodiy ko'rsatkichlariga ta'siri.....	10
Raxmonov Lochin To'xtamishovich	
Orol dengizi mintaqasida cho'llanishni bartaraf etishning barqaror usuli: tabiiy ofat turizmi platformasidan foydalanish.....	14
Axunjonov Umidjon Mahamadumarovich	
Specific tasks of effective information and communication technologies management in the digital economy.....	23
Saatova Lolakhon Ergashevna	
Chuqur o'rganishga asoslangan moliyaviy firibgarlikni aniqlash uchun yondashuvlar.....	27
Normamatov Xayriddin Mengniyevich	
AI va big data yordamida sanoat korxonalarida moliyaviy monitoring va budget nazoratini avtomatlashtirish.....	37
To'qliyev Abdirauf Bahodir o'g'li	
Yashil iqtisodiyotni rivojlantirishda investitsiyalarning ro'li.....	44
Ismatov Zokir Xuvaytovich	
Tijorat banklari moliyaviy boshqarish tizimi samaradorligini takomillashtirish strategiyasi.....	48
Kadirov Lutfullo Xalimovich, Elboboyev Hamid Fozil O'g'li	
Ta'lim jarayonini 3d texnologiyalar asosida tashkil qilish va rivojlantirish bosqichlari.....	52
Xushbaqov Eshpo'lat Alisherovich, Axmedova Asal Azimjon qizi	
Biosignallarni qayta ishlashda su'niy intellektga asoslangan bashoratlash.....	57
Qarshiyeva Jamila Yashnar qizi	
Shamol dvigatellaridan qurg'oqchil hududlarda foydalanish.....	60
Samadiy Khusrav Abdulalimzoda	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida multimediali ta'lim jarayonini tashkil etish imkoniyatlari.....	65
Sodiqova Umida Uchqun qizi	
Совершенствование и внедрение в практику методики когнитивного моделирования, направленной на решение педагогических задач учащихся с помощью современных информационных технологий (ИИ, VR, тренажеры, интеллектуальные системы).....	72
Турсунова Севара Юсуф кизи	
Yashil iqtisodiyot va uni barqaror rivojlantirish.....	78
Anvarjon Barnoyev	
Modern Mechanisms for Improving the Quality of Financial Control.....	81
Umirzoq Rakhmonov	
Zamonaviy o'qitish strategiyasi va metodlari: dasturlashni o'rganish uchun muhitlar.....	83
Mamatova Shirin Faxriyevna, Normamatov Xayriddin Mengniyevich	
Raqamli iqtisodiyotning inklyuziv rivojlanishga ta'siri: o'zbekiston misolida.....	92
Saydali Murodullayev	
O'zbekiston universitetlarini barqaror rivojlantirish bo'yicha xalqaro dasturlar va hamkorlik.....	98
Berdiyarova Gulandon Sa'dullayevna	
Образование в цифровую эпоху: возможности модели «перевернутый класс».....	101
Мирзаев Сунмас Амирович	
Pedagogik mahoratni oshirishda sun'iy intellektni texnologiyalarini qo'llash orqali ta'lim jarayonini takomillashtiradigan platforma ishlab chiqish.....	105
Salomov Shokirjon Jalilovich, Normamatov Xayriddin Mengniyevich	
Algorithms and software for automatic spelling and grammatical editing of uzbek words.....	114
Daminov Sunatullo Furqat ugli, Eshkarayeva Narkhol G'uzarovna, Boymurodov Farrukh Farkhod ugli	
Innovatsion ta'lim muhitini yaratish orqali ta'lim sifatini oshirish.....	120
Mirzayeva Nilufar Fozilovna	
Kompyuter fanini o'quvchilarning loyihalarni o'qitish jarayonida soft ko'naklarni o'rnatish.....	124
Boboyev Shavkat To'rayevich, Normamatov Xayriddin Mengniyevich	

Kompyuter arxitekturasini o'rganishni takomillashtirishda mobil o'yinli metod dasturlaridan foydalanish.....	135
Muxammadiyeva Nargiza Boxodir qizi, Normamatov Xayriddin Mengniyevich	
Yosh dasturchilarning skratch dasturlash tili ko'nikmalariga elektron ta'lim platformasidan foydalanish bo'yicha dasturlash ko'nikmalariga ta'siri va dasturlashni o'rgatishga munosabat	143
Turdiyeva Umida Elmirzayevna, Normamatov Xayriddin Mengniyevich	

RAQAMLI IQTISODIYOTNING INKLYUZIV RIVOJLANISHGA TA'SIRI: O'ZBEKISTON MISOLIDA

Saydali Murodullayev

Osiyo Texnologiyalar Universiteti
1-bosqich magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada raqamli iqtisodiyotning inklyuziv rivojlanishga ta'siri O'zbekiston misolida ilmiy tahlil qilinadi. Raqamli infratuzilmaning kengayishi, to'lov tizimlarining ommalashuvi, elektron savdo va davlat xizmatlarining raqamlashtirilishi iqtisodiy imkoniyatlarni jamiyatning keng qatlamlariga yoyishga xizmat qilayotgani asoslanadi. Tadqiqotda internet va mobil texnologiyalar orqali yoshlar, ayollar va chekka hudud aholisi uchun yangi imkoniyatlar paydo bo'layotgani ko'rsatiladi. Shu bilan birga, raqamli bo'linish, raqamli savodxonlikning pastligi va gender tafovutlar kabi muammolar tahlil qilinib, ularni bartaraf etish bo'yicha takliflar beriladi.

Kalit so'zlar: raqamli iqtisodiyot, inklyuziv o'sish, O'zbekiston, internet infratuzilmasi, raqamli to'lovlar, elektron savdo, raqamli tafovut.

Abstract: This article explores the impact of the digital economy on inclusive development using Uzbekistan as a case study. The analysis highlights how the expansion of digital infrastructure, the proliferation of e-payment systems, the growth of e-commerce, and the digitalization of public services are creating broader economic opportunities. The research emphasizes how youth, women, and residents of remote areas are gaining access to new possibilities through internet and mobile technologies. It also discusses ongoing challenges such as the digital divide, low digital literacy, and gender gaps, offering policy suggestions for addressing these issues.

Key words: digital economy, inclusive growth, Uzbekistan, internet infrastructure, digital payments, e-commerce, digital divide.

Аннотация: В данной статье рассматривается влияние цифровой экономики на инклюзивное развитие на примере Узбекистана. Отмечается, что расширение цифровой инфраструктуры, распространение электронных платежей, развитие электронной коммерции и цифровизация государственных услуг способствуют расширению экономических возможностей для различных слоёв общества. В исследовании выделены положительные изменения, происходящие для молодёжи, женщин и жителей отдалённых районов. Также проанализированы проблемы цифрового неравенства, недостаточной цифровой грамотности и гендерного разрыва, предложены практические рекомендации по их устранению.

Ключевые слова: цифровая экономика, инклюзивный рост, Узбекистан, цифровая инфраструктура, электронные платежи, электронная коммерция, цифровое неравенство.

KIRISH

Raqamli texnologiyalar va internetning jadal taraqqiy etishi dunyo bo'ylab iqtisodiyotlar tuzilmasini tubdan o'zgartirmoqda. Raqamli iqtisodiyot – bu axborot-kommunikatsiya texnologiyalariga asoslangan xo'jalik faoliyatidir. Unda raqamli texnologiyalar orqali mahsulot va xizmatlar yaratiladi, almashinadi va iste'mol qilinadi. Bugungi kunda raqamli iqtisodiyot milliy rivojlanishning muhim drayveriga aylanmoqda. Ayniqsa, uning inklyuziv rivojlanish – ya'ni iqtisodiy o'sishdan jamiyatning barcha qatlamlari teng ulush olishi va yangi imkoniyatlar yaratishga qo'shayotgan hissasi – dolzarb masalaga aylangan. Tadqiqotlar ko'rsatishicha, raqamli iqtisodiyotning kengayishi iqtisodiy o'sishni tezlashtirish barobarida adolatli taqsimotga ham xizmat qilishi, yoshlar, ayollar va chekka hudud aholisi uchun yangi imkoniyatlar yaratishi mumkin. Biroq raqamli taraqqiyot bilan birga raqamli bo'linish – ya'ni texnologiyalardan foydalana oladiganlar bilan foydalanish imkoniga ega bo'lmaganlar orasidagi tafovut – ham vujudga kelmoqda. Shu bois raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishda uning inklyuziv (keng qamrovli) bo'lishini ta'minlash muhim ilmiy va amaliy vazifalardan biridir.

O'zbekiston misolida bu mavzu ayniqsa dolzarbdur. So'nggi yillarda mamlakatda iqtisodiyotni raqamlashtirish va innovatsion rivojlanish davlat siyosati darajasiga ko'tarildi. "Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi 2022–2026"da raqamli iqtisodiyot iqtisodiy o'sishning asosiy drayveri sifatida belgilangan bo'lib, uning yalpi ichki

mahsulotdagi ulushini kamida 2,5 barobar oshirish maqsadi qo'yilgan. Shu bilan birga, O'zbekiston hukumati 2030-yilga borib kambag'allikni yarmiga qisqartirish va mamlakatni yuqori o'rta daromadli davlatlar qatoriga kiritish vazifasini belgilagan. Bunga erishishda iqtisodiy o'sishning inklyuzivligi – ya'ni yoshlar, ayollar va imkoniyati cheklangan shaxslar kabi guruhlarining iqtisodiy imkoniyatlardan chetda qolmasligini ta'minlash – alohida e'tiborga ega. Raqamli iqtisodiyot esa bunday inklyuziv o'sishga erishishning asosiy vositalaridan biri sifatida ko'rilmogda.

Keltirilgan omillar mazkur mavzuning nazariy va amaliy ahamiyatini belgilaydi. Ushbu maqolada raqamli iqtisodiyotning O'zbekistonda inklyuziv rivojlanishga ta'siri ilmiy jihatdan tahlil etiladi. Kirish bo'limida mavzuning dolzarbligi va nazariy asoslari yoritildi. Keyingi qismlarda tadqiqot metodologiyasi, O'zbekiston misolida olingan natijalar, ularning tahlili hamda xulosalar bayon qilinadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Raqamli iqtisodiyot global miqyosda inklyuziv o'sishni ta'minlashda muhim omil sifatida qaralmoqda. Asian Development Bank tadqiqotlarida raqamli texnologiyalar orqali infratuzilmani modernizatsiya qilish va iqtisodiy faoliyatga fuqarolarni keng jalb etish orqali barqaror inklyuziv o'sishga erishish mumkinligi ta'kidlangan. Ayniqsa, Markaziy Osiyo davlatlarida, jumladan O'zbekistonda, internet qamrovi va raqamli xizmatlarning kengayishi qashshoqlikni kamaytirish va teng imkoniyatlar yaratishda muhim omil bo'lmoqda.

UNDP Uzbekistan tomonidan o'tkazilgan tahlillar raqamli boshqaruv va elektron xizmatlar orqali aholining davlat xizmatlaridan foydalanish imkoniyatlari tenglashayotganini ko'rsatadi. Bu holat ayniqsa chekka hududlar va kam imkoniyatli guruhlar uchun dolzarb hisoblanadi. OECD nashrlarida esa kichik va o'rta bizneslar uchun raqamli transformatsiya ularning bozorga kirish imkoniyatlarini oshirishi, shu orqali iqtisodiy inklyuziyani kengaytirishi isbotlangan.

Zaynutdinova tomonidan olib borilgan ishlarda O'zbekiston sharoitida raqamli vositalarning ijtimoiy-iqtisodiy farqlarni kamaytirishdagi roli atroflicha yoritilgan. U O'zbekistonda internetga kirish imkoniyatlari yaxshilangani sari ta'lim, tibbiyot va moliyaviy xizmatlar bilan qamrov ortib, iqtisodiy faoliyatning kengayishini kuzatgan. Yuldashev va Qodirovning ilmiy izlanishlarida esa raqamli iqtisodiyot mamlakatda iqtisodiy o'sishni faollashtiribgina qolmay, balki yangi bandlik turlarini yuzaga keltirayotgan omil sifatida baholangan.

Shuningdek, World Bank va Statista manbalarida O'zbekistonda internet foydalanuvchilari soni yildan-yilga keskin oshib borayotgani raqamli inklyuziyaning asosiy ko'rsatkichlaridan biri sifatida taqdim etilgan. Bu ma'lumotlar mamlakatda axborot texnologiyalari bilan qamrov kengayayotganini va bu orqali iqtisodiy imkoniyatlarning ko'plab qatlamlar uchun ochilayotganini ko'rsatadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqot IMRAD uslubida olib borildi, ya'ni avvalo ilmiy adabiyotlarda mavjud yondashuvlar va nazariy asoslar o'rganilib, so'ngra O'zbekiston misolida statistik ma'lumotlar tahlil qilindi. Tadqiqotda tahliliy va qiyosiy yondashuvlar qo'llanildi. Jumladan, O'zbekistonning raqamli iqtisodiyotga oid ko'rsatkichlari vaqt o'tishi mobaynida va boshqa davlatlar bilan solishtirilib, uning inklyuziv rivojlanishga ta'siri baholandi. Asosan ikkilamchi (sekundar) manbalar ma'lumotlaridan foydalanildi: O'zbekiston Respublikasi Raqamli texnologiyalar vazirligi va Statistika agentligi ma'lumotlari, Jahon banki, BMT Taraqqiyot Dasturi (BMTTD), USAID kabi xalqaro tashkilotlarning hisobotlari, shuningdek ilmiy tadqiqotlar tahlil qilindi. Xususan, internet infratuzilmasi qamrovi, raqamli xizmatlardan foydalanish ko'rsatkichlari, elektron to'lovlar statistikasi kabi ma'lumotlar rasmiy manbalardan olindi.

Shuningdek, aholining turli guruhlarining raqamli texnologiyalardan foydalanishdagi tafovutlarini o'rganish uchun xalqaro reyting va indekslar (masalan, Inclusive Internet Index) tahlil qilindi. Tadqiqot davomida olingan ma'lumotlar IMRAD formatining "Natijalar" bo'limida keltirilib, "Tahlil" bo'limida ilmiy-nazariy nuqtai nazardan muhokama etildi.

Tadqiqotda amaliy misollar sifatida O'zbekistonda raqamli iqtisodiyotning turli sohalardagi (masalan, raqamli to'lov tizimlari, elektron savdo, onlayn davlat xizmatlari va h.k.) holati va uning jamiyatning turli qatlamlariga ta'siri ko'rsatib berildi. Maqola uchun zarur statistik ma'lumotlar ochiq manbalardan olingan bo'lib, ular keltirilganda manbalar ilmiy uslubda ko'rsatib o'tildi. Ushbu yondashuv tadqiqot natijalarining ishonchligini ta'minlash hamda xulosalarning dalilliligiga erishish imkonini beradi.

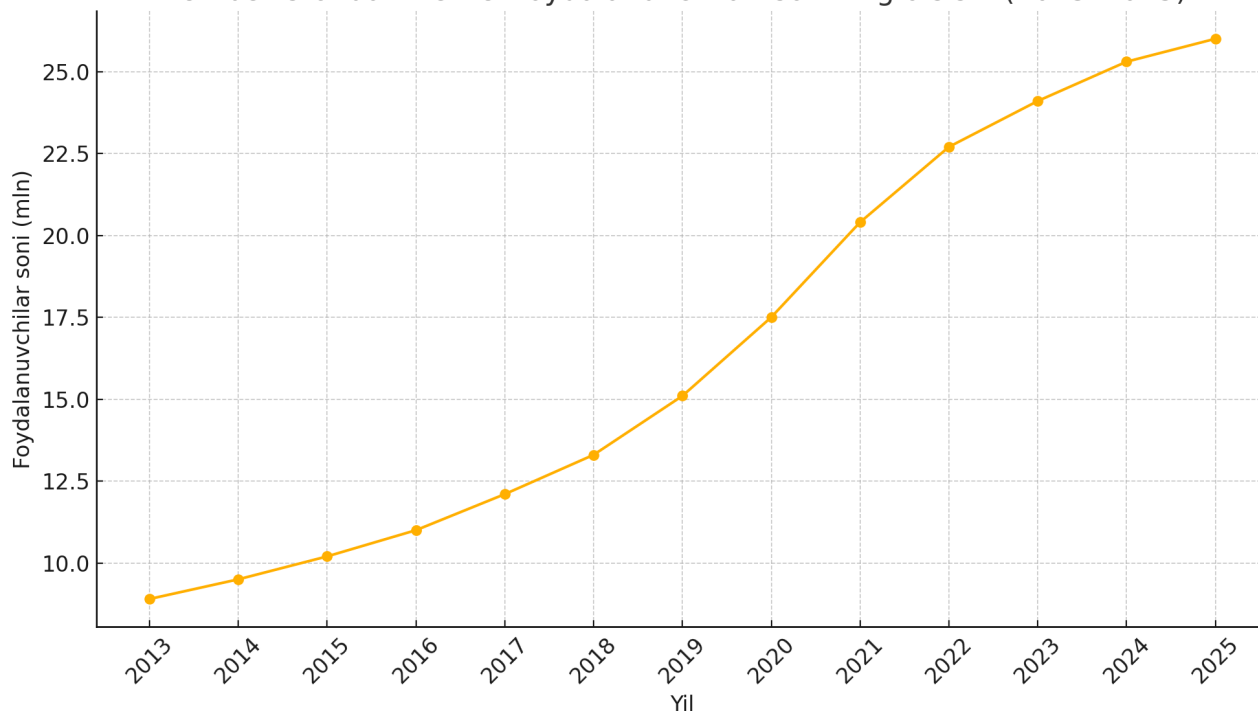
TAHLIL VA NATIJALAR

O'zbekiston Respublikasida raqamli iqtisodiyot so'nggi yillarda jadallik bilan rivojlanib, uning iqtisodiy va ijtimoiy hayotga ta'siri ortib bormogda. Tadqiqot natijalari raqamli iqtisodiyotning inklyuziv rivojlanishga ta'sirini bir nechta asosiy yo'nalishlarda ifodalash imkonini beradi. Avvalo, internet infratuzilmasi va qamrovi

sezilarli darajada kengaygan. “Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasi doirasida axborot-kommunikatsiya infratuzilmasiga katta miqdorda investitsiyalar jalb qilinib, optik tolali aloqa liniyalari uzunligini 2030-yilga borib 118 ming kilometrdan 250 ming kilometrga yetkazish maqsad qilingan. 2021–2022-yillarda sohaga 2,5 milliard AQSh dollari miqdorida mablag‘ ajratilib, 2022-yil oxiriga kelib mobil aloqa tarmog‘i qamrovi 99 foizga, keng polosali mobil internet qamrovi (3G/4G) esa 98 foizga yetgan. 4G LTE tarmog‘i dastlab shahar va tuman markazlarida mavjud bo‘lgan bo‘lsa, hozirda u qishloq hududlarida ham kengaymoqda. 2013-yilda atigi 6,1 million foydalanuvchi bo‘lgan internetdan foydalanish darajasi 2022-yilda 27,2 millionga, 2024-yil yanvar holatiga ko‘ra esa 29,5 millionga yetgan. 2025-yil boshida bu ko‘rsatkich 32,7 millionni yoki aholining qariyb 89 foizini tashkil qilgan. Mobil aloqa ulanishlari soni esa 33,9 millionga yetib, aholi sonining 92 foizini qamrab olgan. 2013–2025-yillar oralig‘ida foydalanuvchilar sonining qariyb 5,5 barobar oshgani kuzatiladi. Bu ko‘rsatkichlar qisqa davrda raqamli infratuzilma barqaror rivojlanganini anglatadi.

O‘zbekistonda Internet foydalanuvchilari sonining o‘sishi (2013–2025)

1-rasm. O‘zbekistonda Internet foydalanuvchilari sonining o‘sishi (2013–2025)¹

2013–2025-yillar oralig‘ida foydalanuvchilar sonining qariyb 5,5 barobar oshgani kuzatiladi. Bu ko‘rsatkichlar qisqa davrda raqamli infratuzilma barqaror rivojlanganini anglatadi.

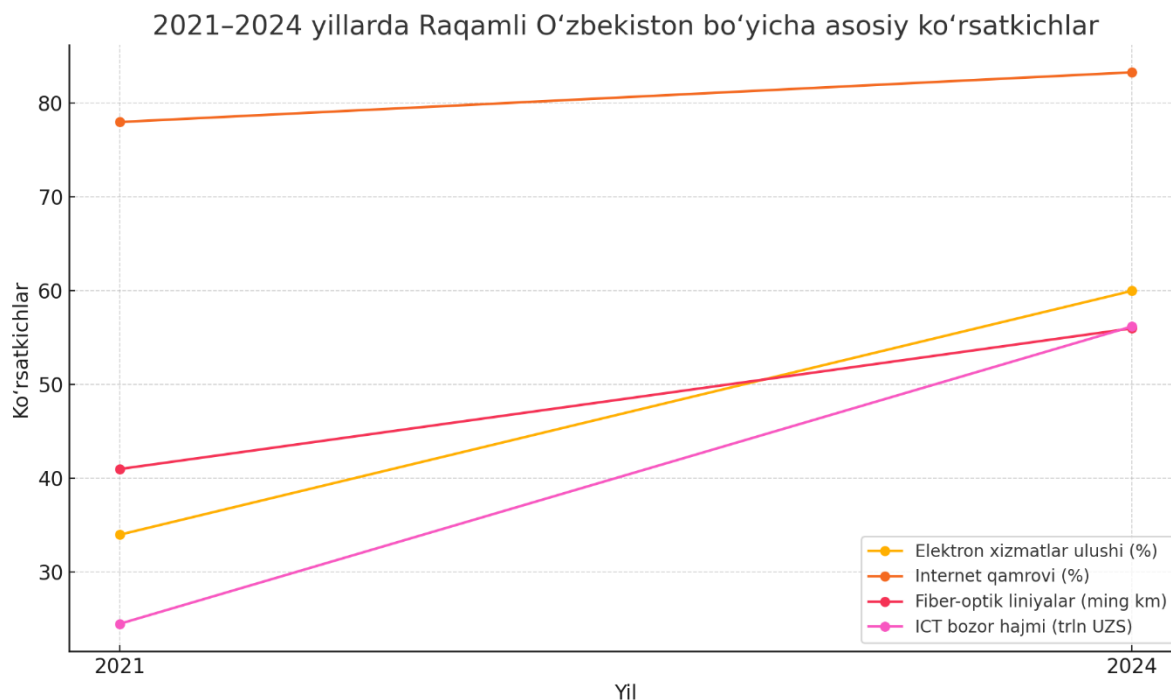
Keyingi muhim yo‘nalish raqamli to‘lov tizimlari va moliyaviy inklyuzivlik bilan bog‘liq. O‘zbekistonda raqamli to‘lov infratuzilmasi jadal rivojlanib, aholining keng qatlamlari moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyatiga ega bo‘lmoqda. An‘anaviy bank tizimidan tashqari, Payme, Click, Paynet kabi fintech kompaniyalari faoliyat yuritib, aholiga qulay va tezkor to‘lov imkoniyatlarini taklif qilmoqda. 2017-yilda raqamli to‘lovlardan foydalanuvchilar soni 5,4 millionni tashkil etgan bo‘lsa, 2023-yilda bu ko‘rsatkich 12 milliondan oshdi. 2022-yilda to‘lov tashkilotlari orqali amalga oshirilgan tranzaksiyalar hajmi 116 trillion so‘mni tashkil etib, 2021-yilga nisbatan 2,1 barobar ko‘paydi. Ayniqsa, mobil aloqa, kommunal xizmatlar va davlat xizmatlari uchun raqamli to‘lovlar hajmi yildan-yilga 2–3 barobar oshmoqda. 2022-yilda elektron hamyonlar orqali amalga oshirilgan 11,6 million dona tranzaksiya 273 milliard so‘mga teng bo‘lib, bu 79 foiz o‘shishni ifodalaydi. Ushbu tizimlar bank xizmatlariga ega bo‘lmagan qatlamlarni ham qamrab olib, moliyaviy inklyuziyani kengaytirmoqda.

Elektron savdo (e-tijorat) va onlayn biznes ham sezilarli sur‘atda rivojlanmoqda. 2021-yilda mamlakatda elektron savdo sektori hajmi 1,39 milliard AQSh dollariga yetib, raqamli iqtisodiyot daromadlarining 90 foizidan ortig‘ini tashkil etdi. Daromadlar chakana savdolarining 3,91 foizini tashkil etgan bo‘lsa-da, bu ko‘rsatkich Osiyo o‘rtacha darajasidan (7,34%) pastroq. Biroq yillik 18,7 foiz o‘shish sur‘ati bilan 2025-yilgacha jiddiy o‘shish kutilmoqda. Hukumat tomonidan elektron savdoni rag‘batlantirish uchun soliq imtiyozlari joriy etilgan,

1 Ministry for the Development of Information Technologies and Communications of the Republic of Uzbekistan. (2023). Digital Uzbekistan 2030: National strategy for digital transformation. <https://mitc.uz>

masalan, onlayn savdo sub'yektlari uchun soliq stavkasi atigi 2 foiz qilib belgilangan. Shuningdek, 2021-yil mart oyida "O'zbekiston pochta" AJ tomonidan ishga tushirilgan Unisavdo.uz platformasi kichik biznes va hududiy tadbirkorlarning onlayn bozorga chiqishini osonlashtirmoqda. 2025-yilgacha ushbu platformada e'lon qilinadigan tovarlar sonini 1,5 milliontaga yetkazish va 30 ta logistika markazini tashkil etish ko'zda tutilgan.

2-rasm. 2021 va 2024-yillar oralig'ida Raqamli O'zbekiston – 2030 strategiyasiga oid asosiy ko'rsatkichlardagi real o'sishlar tasvirlangan²

Elektron savdoni rivojlantirish uchun hukumat ham qator choralarni ko'rdi. Jumladan, onlayn savdo faoliyatini rag'batlantirish maqsadida elektron tijorat sub'yektlariga soliq imtiyozlari berildi – masalan, onlayn savdo orqali olingan daromadlarga soliq stavkasi atigi 2%ni tashkil etib, an'anaviy biznes sub'yektlari uchun belgilangan 4%lik stavkaga nisbatan past qilindi. 2021–yilda "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi qabul qilinib, unda 2022–yil oxirigacha keng polosali mobil internet qamrovini 78%dan 100%ga yetkazish, axborot texnologiyalari yo'nalishida kadrlar tayyorlash kvotasini esa yilda 7 mingdan 20 mingga oshirish belgilandi. 2022–yil yakunida bu rejalar asosida optik tolali internet tarmog'i uzunligi 170 ming kilometr ga yetkazildi, keng polosali mobil tarmoq qamrovi 98%ga, mobil aloqa qamrovi esa 99%ga chiqdi. Bu infratuzilmaning rivojlanishi elektron tijoratning kengayishi uchun zarur zamin yaratdi.

Mamlakatda milliy onlayn savdo platformalari ham shakllanmoqda. Masalan, 2021–yil mart oyida "O'zbekiston pochta" AJ tomonidan Yagona milliy onlayn savdo maydonchasi – Unisavdo.uz ishga tushirildi. Ushbu platforma orqali tadbirkorlar o'z mahsulotlarini onlayn-auksionga qo'yishlari va butun mamlakat bo'ylab yetkazib berish imkoniyatiga ega bo'lishdi. "O'zbekiston pochta" xarid qilingan tovarlarni xaridor manziliga yetkazib berib, sotuvchi va xaridor o'rtasida kafillikni o'z zimmasiga olmoqda. Bunday tashabbuslar elektron tijoratga kichik biznes va hududiy tadbirkorlarni keng jalb etish, yetkazib berish logistikasini rivojlantirish orqali raqamli bozorning inklyuzivligini oshiradi. Rejaga ko'ra, 2025–yilgacha ushbu platformada e'lon qilinadigan tovarlar sonini 2021–yildagi 10 mingdan 1,5 milliontaga, logistika markazlari sonini esa 4 tadan 30 taga yetkazish nazarda tutilgan. Bu esa nafaqat yirik shaharlarda, balki qishloq hududlaridan ham minglab tadbirkorlar onlayn savdoga kirishish imkoniyatiga ega bo'lishini anglatadi.

Onlayn xizmatlar va raqamli davlat boshqaruvi yo'nalishida ham yutuqlar mavjud. Raqamli texnologiyalar iqtisodiyotning turli sektorlarida xizmat ko'rsatish sifatini oshirmoqda. Xususan, davlat xizmatlarini raqamlashtirish borasida katta natijalarga erishildi. "Yagona interaktiv davlat xizmati portali" (my.gov.uz) orqali hozirda fuqarolar va tadbirkorlarga yuzlab xizmatlar onlayn shaklda taqdim etilmoqda – kompaniya ro'yxatdan o'tkazish, soliq to'lovlari, ariza va ma'lumotnomalar olish kabi jarayonlar masofadan turib hal qilinmoqda. Bu esa fuqarolar uchun ortiqcha hujjatlashtirish va sarsongarchiliklarni kamaytirib, xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini tenglashtiradi. Ma'lumotlarga ko'ra, 2022–yilda davlat xizmatlari uchun amalga oshirilgan onlayn to'lovlar hajmi

6,1 trillion so'mga yetib, o'tgan yilga nisbatan 2,4 barobar oshgan. Aholi ham tobora ko'proq onlayn tizimlarga o'tmoqda: kommunal to'lovlar, uyali aloqa haqlari, jarimalar va kredit to'lovlari kabi operatsiyalar raqamli shaklga o'tayapti.

Ta'lim va sog'liqni saqlash sohalarida ham raqamli xizmatlar joriy etilmoqda. Masofaviy ta'lim platformalari orqali minglab o'quvchi va talaba onlayn darslarga ulangan. Ayniqsa, pandemiya yillarida bu tizimlarning ahamiyati yanada oshdi. Sog'liqni saqlashda esa elektron registratsiya, telemeditsina va raqamli maslahatlar orqali ilgari xizmatdan chetda qolgan qatlamlarga ham tibbiy ko'mak ko'rsatilmoqda.

Axborot texnologiyalari sektori va bandlik o'rtasidagi bog'liqlik tobora kuchaymoqda. Raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi bevosita ICT (axborot-kommunikatsiya texnologiyalari) sektorining iqtisodiyotdagi ulushini oshirmoqda. 2017–yilda IT xizmatlari eksporti atigi 0,6 million dollar bo'lgan bo'lsa, 2021–yilda 46 million, 2022–yilda esa 130 million dollarga yetdi. Bu besh yil ichida 217 barobar o'sish demakdir. IT-Park va hududiy markazlar orqali minglab yoshlar dasturlash, BPO (biznes jarayonlarini outsors qilish) va boshqa texnik yo'nalishlarda ishga joylashmoqda. "Bir million o'zbek dasturchisi" loyihasi orqali 2022–yilgacha 1,2 milliondan ortiq kishi dasturlash asoslarini o'rgandi. 205 ta raqamli texnologiyalar markazi aholining keng qatlamlari, ayniqsa yoshlar va ayollar uchun raqamli ko'nikmalarni shakllantirishda muhim rol o'ynadi. 2022–yilda IT sohasi bo'yicha malakali mutaxassislar soni 20 mingdan oshdi va har yili bu ko'rsatkichni yana 10 ming nafarga oshirish rejalashtirilgan.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Yuqorida keltirilgan tahlillar asosida quyidagi asosiy xulosalarni qayd etish mumkin. Birinchidan, O'zbekistonda raqamli iqtisodiyotning jadal rivojlanishi iqtisodiy o'sishni yangi sifat bosqichiga olib chiqmoqda va bu o'sish tobora inklyuziv tus olmoqda. Aholining keng qatlamlari (yoshlar, ayollar, qishloq aholisi va boshqalar) raqamli texnologiyalar tufayli yangi iqtisodiy imkoniyatlarga ega bo'lmoqda. Masalan, internet qamrovining kengayishi tufayli qishloqdagi tadbirkor butun mamlakat bozoriga chiqish imkoniga ega bo'lmoqda yoki uy xo'jaligida band ayol onlayn biznes ochib, daromad topmoqda.

Ikkinchidan, raqamli iqtisodiyot moliyaviy va ijtimoiy inklyuziyani kuchaytirib, fintech yechimlar orqali millionlab odamlarni bank-moliya xizmatlariga jalb etdi. Davlat xizmatlari raqamlashtirilib, ulardan foydalanishning qulayligi oshdi. Uchinchidan, raqamli sektorning o'sishi natijasida yangi ish o'rinlari yaratilmoqda, bu esa aholi daromadlarining ortishiga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. To'rtinchidan, raqamli rivojlanish gender va hududiy tafovutlarni qisqartirish borasida muayyan yutuqlarga erishilgan bo'lsa-da, hali hal qilinishi lozim bo'lgan muammolar saqlanib qolmoqda.

Asosiy muammolar:

Raqamli bo'linish davom etmoqda: Qishloq va shahar o'rtasida internet sifati va ulanish imkoniyatlarida sezilarli farqlar mavjud. Shuningdek, yoshi kattalar va nogironligi bo'lgan shaxslar raqamli texnologiyalardan foydalanishda qiyinchiliklarga duch kelmoqda.

Raqamli savodxonlik yetarli emas: Aholining muayyan qismi raqamli xavfsizlik va samarali foydalanish ko'nikmalariga ega emas, bu esa raqamli xizmatlarga nisbatan ishonchsizlikni keltirib chiqarmoqda.

Gender tafovutlari saqlanib qolmoqda: Ayollarning internet va raqamli xizmatlardan foydalanish darajasi erkaklarga nisbatan 13%ga past. Ularning iqtisodiy faoliyatda raqamli yo'llar bilan ishtiroki hanuz zaif.

Infratuzilma va xizmatlar sifati: Internet tezligi va barqarorligi ayrim hududlarda hanuz global o'rtacha darajadan past. Sifatli raqamli xizmatlarning narxi esa ba'zida kam ta'minlangan oilalar uchun to'siq bo'lmoqda.

Huquqiy va kiberxavfsizlik tahdidlari: Raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi yangi xavflarni ham yuzaga keltirmoqda – masalan, shaxsiy ma'lumotlar xavfsizligi va kiberyovuzlik holatlari.

Takliflar:

Infratuzilmani kengaytirish va arzonlashtirish: O'lis hududlarda internet qamrovini 100%ga yetkazish, optik tolali tarmoq va sun'iy yo'ldosh texnologiyalarini joriy etish zarur. Ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlar uchun chegirmali internet tariflarini belgilash tavsiya etiladi.

Raqamli savodxonlikni oshirish: Maxsus o'quv dasturlari orqali (ayollar, yoshlar, qariyalar uchun) kompyuter savodxonligi, raqamli moliyaviy bilimlar, kiberxavfsizlik va onlayn biznes ko'nikmalarini shakllantirish lozim.

Ayollar va zaif guruhlarni raqamli iqtisodiyotga jalb qilish: Ayollar uchun startap inkubatorlari, bepul IT-kurslar, onlayn yarmarkalar tashkil etilishi kerak. Nogironligi bo'lgan shaxslar uchun esa moslashtirilgan texnologiyalar joriy etilishi lozim.

Raqamli tadbirkorlikni rag'batlantirish: Kichik va o'rta biznes sub'yektlari uchun soliq imtiyozlari, onlayn bozorlar va logistika tizimiga integratsiya imkoniyatlari kengaytirilishi zarur.

Davlat xizmatlarini to'liq raqamlashtirish: Keksa avlod uchun qulay interfeyslar yaratish, "bir darcha" tamoyilini kuchaytirish va xizmatlar soddalashtirilgan shaklda taqdim etilishi kerak.

Kiberxavfsizlikni ta'minlash: Internet foydalanuvchilarining ishonchini mustahkamlash uchun kibertahdidlar, shaxsiy ma'lumotlar maxfiyligi va onlayn firibgarlikka qarshi huquqiy choralarni kuchaytirish talab etiladi.

Yuqoridagi chora-tadbirlarni amalga oshirish orqali raqamli iqtisodiyotning inklyuziv rivojlanishi jadallashadi. O'zbekiston tajribasi shuni ko'rsatadiki, raqamli texnologiyalar iqtisodiy o'sish va jamiyat farovonligining muhim omiliga aylanishi mumkin. Eng asosiysi, "hech kimni chetda qoldirmaslik" tamoyiliga qat'iy amal qilgan holda, raqamli taraqqiyotdan butun jamiyat birdek foyda ko'rishi ta'minlanmog'i lozim. Shu tarzda, raqamli iqtisodiyot O'zbekistonning barqaror va adolatli rivojlanishida poydevor bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Asian Development Bank. (2021). Digital transformation for inclusive growth in Central Asia. ADB Publications. <https://www.adb.org/publications>
2. Davlat statistika qo'mitasi. (2024). O'zbekiston Respublikasida raqamli iqtisodiyot holati bo'yicha statistik ma'lumotlar. <https://stat.uz>
3. Ministry of Digital Technologies of the Republic of Uzbekistan. (2023). Digital Uzbekistan 2030 Strategy. <https://mitc.uz>
4. OECD. (2020). The digital transformation of SMEs. Organisation for Economic Co-operation and Development. <https://www.oecd.org/digital/smes>
5. Statista. (2024). Number of internet users in Uzbekistan from 2013 to 2025. <https://www.statista.com/statistics/728513/internet-users-uzbekistan/>
6. UNDP Uzbekistan. (2022). Digital inclusion and e-governance in Uzbekistan. United Nations Development Programme. <https://www.undp.org/uzbekistan>
7. World Bank. (2023). World development indicators: ICT and digital economy data. <https://data.worldbank.org>
8. Yuldashev, N. va Qodirov, R. (2021). Raqamli iqtisodiyot va uning O'zbekistonda ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotga ta'siri. O'zbekiston iqtisodiyoti jurnali, 4(2), 45–52.
9. Zaynutdinova, D. (2020). Inclusive growth in the digital era: Challenges and opportunities for Uzbekistan. Tashkent State University of Economics Working Papers, (17), 23–31.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 6-maxsus son

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
